

สารนิพนธ์

เรื่อง ศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคุ

โดย

นางสาวณัฐพานีย์ แขวงเมืองปักข์

รหัสนักศึกษา 05580662

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของอักษรศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อสารนิพนธ์	ศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคู
ผู้เขียน	นางสาวณัฐพานีย์ แขวงเมืองปักข์
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	อาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่องศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศิลปะและรูปแบบที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคูของศิลปินโจจิโร่ รวมถึงศึกษาอิทธิพลที่มีต่อผลงานเครื่องถ้วยราคูของศิลปินโจจิโร่ โดยมีวิธีการศึกษาจากการเปรียบเทียบเครื่องถ้วยราคูของโจจิโรกับศิลปินร่วมสมัยท่านอื่นทั้งญี่ปุ่นและจีน

จากการศึกษาพบว่า โจจิโร่ได้รับแรงบันดาลใจในการทำเครื่องถ้วยราคูจากบิดาชาวจีนนามว่า “อาเมยะ” ซึ่งเป็นช่างกระเบื้องและเครื่องถ้วยในประเทศจีน สมัยราชวงศ์หมิง ผลงานที่มีชื่อเสียงของอาเมยะ คือ เครื่องถ้วยเทอหนานสามสี ด้วยเหตุนี้โจจิโร่จึงได้เรียนรู้การทำกระเบื้องและเครื่องถ้วยจากบิดา จึงกล่าวได้ว่าเครื่องถ้วยของญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลมาจากจีนแต่มีการปรับเปลี่ยนวัสดุและรูปแบบตามรสนิยมตนเอง ผลงานของโจจิโร่มี 3 แบบ คือ โองุโระ โตโยโบ และฮาจิอิรากิ โดยทั้ง 3 แบบเป็นเครื่องถ้วยสีดำ ขึ้นรูปด้วยมือทำให้มีรูปทรงค่อนข้างบิดเบี้ยว มีเนื้อเปราะและมีรูพรุนที่พื้นผิวภาชนะ ซึ่งเป็นเทคนิคเฉพาะตัวเกิดจากการนำภาชนะขึ้นรูปด้วยดินที่ยังคงมีความชื้นค่อนข้างมากมาเผาไฟอุณหภูมิต่ำ ทำให้เกิดพื้นผิวที่มีลักษณะเฉพาะ จะเห็นได้ว่าโจจิโร่ได้แสดงออกถึงความงามในธรรมชาติผ่านผลงานเครื่องถ้วยราคูที่มีรูปแบบที่เรียบง่าย แต่ให้สัมผัสถึงความงามในทุกอณูของวัสดุแม้แต่เม็ดทรายและอากาศที่แทรกตัวอยู่ในดิน นับว่าเป็นผลงานที่สะท้อนปรัชญาเซนได้สมบูรณ์แบบและงดงาม

คำสำคัญ : ราคู, โจจิโร่, เครื่องถ้วย

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่อง “ศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคุ” เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ (INDEPENDENT STUDY)

สารนิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเอาใจใส่อย่างดี

ขอขอบคุณครอบครัวที่คอยสนับสนุน และ ให้กำลังใจเสมอมา

ขอขอบคุณเพื่อนๆจากรั้วโรงเรียนสุนทรวิจิตรวิทย์ และ เพื่อนๆจากรั้วมหาวิทยาลัยศิลปากรที่อยู่เคียงข้าง และ คอยช่วยเหลือทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียน หรือ ปัญหาชีวิตต่างๆ

ขอขอบคุณศิลปินโจจิโร่ ที่ทำให้ได้รู้จักเครื่องถ้วยราคุ และได้ศึกษาถึงที่มาของพิธีชงชา อันเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ของชาวญี่ปุ่น

ผู้วิจัยหวังว่า สารนิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจทุกท่าน หากมีข้อเสนอแนะประการใด ผู้วิจัยขอรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

นางสาวณัฐพานีย์ แขวงเมืองปักข์

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.2.1 เพื่อศึกษาศิลปะและรูปแบบที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคาของศิลปินโจจิโร่.....	2
1.2.2 เพื่อศึกษาอิทธิพลที่มีต่อผลงานเครื่องถ้วยราคาของศิลปินโจจิโร่.....	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	2
1.4 ขั้นตอนของการศึกษา.....	3
1.4.1 ศึกษาเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคา.....	3
1.4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลหรือรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคาสีดำ.....	3
1.4.3 จัดแบ่งประเภทของศิลปะและรูปแบบ.....	3
1.4.4 วิเคราะห์ความหมายของศิลปะและรูปแบบ.....	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครื่องถ้วยของญี่ปุ่น.....	4
2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครื่องถ้วยของจีน.....	6
บทที่ 3 วัฒนธรรมการดื่มชาและกำเนิดเครื่องถ้วยราคา.....	8
3.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมการดื่มชาของญี่ปุ่น.....	8
3.2 เครื่องถ้วยราคา.....	10
3.2.1 ประวัติของเซนโนะริกิว.....	10
3.2.2 เครื่องถ้วยราคา.....	11

3.3 วาปี - ชะปี.....	11
บทที่ 4 การสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินโจจิโร่.....	13
4.1 โองุโระ.....	13
4.2 โตโยโบ.....	14
4.3 ฮาจิอิรากิ.....	15
บทที่ 5 บทสรุป.....	16
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	16
5.2 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการศึกษาสารนิพนธ์.....	17
บรรณานุกรม.....	18
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	22

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิถีแห่งชาหรือชะโด (茶道) เป็นแนวคิดที่ญี่ปุ่นนำมาพัฒนาเป็นศิลปะชั้นสูง และมีแบบแผนภายใต้อิทธิพลของพุทธศาสนานิกายเซ็น โดยแรกเริ่มวัฒนธรรมการดื่มชาเป็นของจีน แต่ในช่วงศตวรรษที่ 12 พระภิกษุนามว่า “เอไซ (明菴栄西)” ได้นำเมล็ดชาจากจีนเข้ามาปลูกในญี่ปุ่น อีกทั้งยังเป็นผู้แนะนำวิธีการเตรียมผงชาและเขียนตำรา “คิซซา โยโจกิ (喫茶養生記)” มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพทางกายและทางใจ จึงทำให้มีพิธีชงชา (茶の湯) เกิดขึ้นและเผยแพร่ไปยังชนชั้นขุนนาง นักรบซามูไรและพ่อค้าที่ร่ำรวย (กัมปนาท, 2557) ในพิธีกรรมการชงชาจำเป็นต้องมีเครื่องถ้วยที่ใช้ในการใส่น้ำชา รูปแบบเครื่องถ้วยที่ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับพิธีกรรมสำคัญเช่นนี้ หนึ่งในนั้นคือ “เครื่องถ้วยราคุ (楽焼)” ซึ่งเครื่องถ้วยราคุเป็นเครื่องถ้วยที่พระภิกษุเซ็นโนะริกิว(千利休) ขอให้ “ทานากะ โจจิโร่ (長次郎)” ที่แต่เดิมที่เป็นช่างกระเบื้องทำหลังคา ช่วยทำเครื่องถ้วยชาตามแนวคิดของตน เนื่องจากพระภิกษุเซ็นโนะริกิวอยากได้ถ้วยชาที่เรียบง่ายและเหมาะสมกับงานเลี้ยงน้ำชาในช่วงที่ก่อสร้างปราสาทจูกาคุโด (聚楽第) ที่เมืองเกียวโต (京都市) โจจิโร่จึงได้ใช้ดินที่ขุดขึ้นมาจากการสร้างปราสาทจูกาคุโดมาปั้นถ้วยชา และในที่สุดก็สำเร็จกลายเป็นเครื่องถ้วยเคลือบสีดำ ที่เรียกว่า “เครื่องถ้วยราคุ (楽焼)” ซึ่งคำว่า “ราคุ (楽)” มีความหมายว่าความเรียบง่าย สบายๆ (กินกับตี, 2559)

โจจิโร่ถือเป็นต้นสายของคนที่ทำเครื่องถ้วยราคุของญี่ปุ่น ไม่ทราบปีที่เกิดอย่างแน่ชัด มีบิดาชื่อ อาเมยะ เป็นชาวจีนเกิดที่มณฑลฝูเจี้ยน (福建省) ในราชวงศ์หมิง (大明) และมีอาชีพเป็นผู้ชำนาญในการทำกระเบื้องและเครื่องถ้วย ผลงานที่มีชื่อเสียงของอาเมยะในมณฑลฝูเจี้ยนในศตวรรษที่ 16 คือเครื่องถ้วยเหอหนานสามสี (華南三彩) ซึ่งเป็นเครื่องเคลือบเนื้ออ่อน แต่น้ำเคลือบมีความแข็งแรง ทนทาน ด้วยเหตุนี้โจจิโร่จึงได้เรียนรู้การทำกระเบื้องและเครื่องถ้วยจากพ่อของตนโดยตรง อาจกล่าวได้ว่าเครื่องถ้วยของญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลมาจากจีนโดยตรง แต่มีการปรับเปลี่ยน วัสดุและรูปแบบตามฉบับของญี่ปุ่นเอง โดยพบผลงานของโจจิโร่มีอยู่ด้วยกัน 3 แบบ คือ โองุโระ,โตโยโบ และฮาจิอิรากิ (大黒・東陽坊・鉢開) (กินกับตี, 2559)

เครื่องถ้วยรaku เป็นเครื่องถ้วยที่สะท้อนปรัชญาของพุทธศาสนิกายเซ็น (禪) และเต๋า (道教) โดยเฉพาะผลงานของโจจิโร่ที่ปราศจากการตกแต่งซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นหลักแนวความคิดอันเป็นอุดมคติของพุทธศาสนิกายเซ็นและเต๋าอย่างแท้จริง (ปอ เปรมสำราญ , 2561) ในช่วงศตวรรษที่13-16 ในประเทศจีน มณฑลฝูเจี้ยนพบเครื่องถ้วยคล้ายรากุจำนวนมากเรียกว่า “ชาวัง (茶碗)” รู้จักกันในชื่อภาษาญี่ปุ่นว่า “เทมโมคุ (天目)” เป็นภาชนะประเภท stone ware (เนื้อดินเผาจะมีสีค่อนข้างเทาออกเทา มีผิวขรุขระ) และเน้นความสวยงามอันลึกซึ้งในการทำสีเคลือบ ซึ่งเครื่องถ้วยเทมโมคุนี้สันนิษฐานว่าเป็นแรงบันดาลใจให้โจจิโร่สร้างเครื่องถ้วยรากุออกมาได้สำเร็จ

ทั้งนี้ความนิยมในการดื่มชาและวิถีแห่งเซ็นเป็นที่นิยมอย่างมากจนกลายกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น ภาชนะที่ใช้ในพิธีชงชามีการเพิ่มเทคนิคการเคลือบในประเทศญี่ปุ่น ทำให้ถ้วยน้ำชากลายเป็นงานศิลปะที่มีมูลค่าสูง เช่น เทคนิคสีเคลือบลายจุดดวงน้ำมันและขนกระต่าย เป็นต้น (คนธาภรณ์ เมียร์แมน , 2549 : 87) ที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยใคร่เห็นความน่าสนใจในศิลปะและรูปแบบที่ปรากฏให้เห็นบนเครื่องถ้วยรากุผ่านทางผลงานของศิลปินโจจิโร่ จึงจัดทำวิจัยนี้ขึ้นเพื่อศึกษาศิลปะและรูปแบบที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยรากุของศิลปินโจจิโร่ โดยศึกษาถึงรูปแบบ อิทธิพลและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาศิลปะและรูปแบบที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยรากุของศิลปินโจจิโร่

1.2.2 เพื่อศึกษาอิทธิพลที่มีต่อผลงานเครื่องถ้วยรากุของศิลปินโจจิโร่

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาเครื่องถ้วยรากุที่ผลิตโดยศิลปินโจจิโร่ เป็นเครื่องถ้วยรากุสีดำจำนวน 3 แบบ ได้แก่ โองุโระ, โตะโยโบ และฮาจิฮิรากิ

1.4 ขั้นตอนของการศึกษา

- 1.4.1 ศึกษาเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคะ
- 1.4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลหรือรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคะสีดำจำนวน 3 แบบ ได้แก่ โองุโระ,โตโยโบและฮาจิฮิรากิ
- 1.4.3 จัดแบ่งประเภทของศิลปะและรูปแบบ
- 1.4.4 วิเคราะห์ความหมายของศิลปะและรูปแบบ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่ใช้เป็นกรอบความคิดที่ใช้วิจัย ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครื่องถ้วยของญี่ปุ่นและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครื่องถ้วยของจีน

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครื่องถ้วยของญี่ปุ่น

ทิววัฒน์ ภัทรกุลวณิช (2532) เขียนหนังสือวิทยานิพนธ์ “การปล่อยวางอย่างเซ็นในเทคนิคการคูกุ” เป็นหนังสือที่นำเอาพุทธศาสนิกายเซ็นรวมเข้ากับเครื่องถ้วยราคุ ซึ่งคำว่า ราคุ หมายถึง ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน การได้ร่วมสนุก ซึ่งก็เหมือนกับการอยู่ในพิธีชงชาโดยมีเครื่องถ้วยที่เรียบง่ายอย่างเครื่องถ้วยราคุเป็นส่วนประกอบที่ทำให้มนุษย์ได้เข้าร่วม พบปะกัน พุดคุยกันตามธรรมชาติของมนุษย์ อีกทั้งมีการสอดแทรกเกี่ยวกับ การลดละ การปล่อยวาง ประกอบกับต้องมีสติและสมาธิในพิธีชงชาตามแนวพุทธศาสนิกายเซ็นทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจพุทธศาสนิกายเซ็นมากขึ้นอีกด้วย

คนธาภรณ์ เมียร์แมน (2549) เขียนหนังสือ “เครื่องปั้นดินเผาราคุ RAKU” เป็นหนังสือที่เขียนโดยอาจารย์คนธาภรณ์ เมียร์แมน จากคณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในหนังสือจะอธิบายความเป็นมาเครื่องถ้วยราคุตั้งแต่ยุคโมะโมะยะมะด้วยภาษาไทย เป็นหนึ่งในหนังสือที่หายาก เนื่องจากเครื่องปั้นดินเผาราคุผู้คนยังไม่รู้จักอย่างแพร่หลาย จึงทำให้ข้อมูลที่เป็นภาษาไทยนั้นน้อยมาก ท่านจึงได้ทำหนังสือนี้ขึ้นมาเพื่อให้คนไทยง่ายต่อการศึกษา

คนธาภรณ์ เมียร์แมน (2552) เขียนหนังสือ “เครื่องปั้นดินเผาราคุ RAKU” เป็นหนังสือที่เขียนโดยอาจารย์คนธาภรณ์ เมียร์แมน จากคณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่อีกหนึ่งเล่ม ใช้ชื่อหนังสือเดิมแต่เนื้อหา ได้กล่าวถึงเทคนิคการทำเครื่องถ้วยราคุด้วยภาษาไทยที่เพิ่มเติมมากขึ้น คือ มีการรวมเทคนิคทั้งตะวันออกและตะวันตก ให้คนไทยที่สนใจได้สามารถนำเทคนิคเหล่านี้มาทำเครื่องปั้นดินเผาราคุด้วยตนเองได้อย่างไม่ยาก

เลนาร์ต โคเรน (2550) เขียนหนังสือ “วะปิ - ชะปิ สำหรับศิลปิน นักออกแบบ กวี & นักปรัชญา” คือหนังสือที่บรรยายความงามของสรรพสิ่งที่ไม่มီးไรคงทนถาวร และสมบูรณ์แบบ ผู้เขียนได้บอกเล่าเรื่องที่ยากที่สุดของวัฒนธรรมญี่ปุ่นให้ออกมาเรียบง่ายและเข้าใจถึงแก่นแท้ของวิถีแห่งวะปิ - ชะปิ

เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2558) เขียนหนังสือ “9 พุทธ 9 เต่า 9 เซ็น” นำเสนอ 27 เรื่องเล่าเพื่อทบทวน พิจารณาทุกอย่างก้าวของชีวิต ทางพระพุทธศาสนาของไทย เป็นเรื่องเล่าที่แฝงนัยระหว่างบรรทัดอย่างละ 9 เรื่องจากพุทธ เต่า-ขงจื้อ และเซิน อ่านง่าย เล่าสั้นๆ จบในตอน ทำให้เข้าใจในศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ลัทธิเต๋า และศาสนาพุทธนิกายเซ็นมากยิ่งขึ้น

Hugo Munsterberg (1964) เขียนหนังสือ “The ceramic art of Japan : a handbook for collectors” เป็นหนังสือที่แนะนำนักสะสมเครื่องปั้นดินเผาของญี่ปุ่นแต่ประสบการณ์น้อย อีกทั้งยังแนะนำวิธีดูเครื่องปั้นดินเผาของจริงและของปลอมจากวัตถุที่นำมาปั้นว่าราคาสมเหตุสมผลหรือไม่ รวมถึงพรรณนาความงดงามของเครื่องปั้นดินเผาญี่ปุ่นให้ผู้คนทั่วไปได้รับรู้ถึงความงามที่ซ่อนอยู่ในเครื่องถ้วยเหล่านั้น

Wendell Cole (1967) เขียนหนังสือ “Kyoto in the Momoyama period” กล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญต่างๆในสมัยโมะโมะยะมะ มีการกล่าวถึงบุคคลสำคัญและสิ่งก่อสร้างที่มีชื่อเสียงแห่งยุค รวมถึงมีการเล่าถึงพิธีชงชาอันศักดิ์สิทธิ์และการเกิดเครื่องถ้วยราคูที่เป็นสมบัติของชาวญี่ปุ่นมาตั้งแต่สมัยโมะโมะยะมะ

Christopher Tyler and Richard Hirsch (1975) เขียนหนังสือ “Raku: Techniques for Contemporary Potters” เขาทั้งสองเป็นศิลปินชาวตะวันตกรุ่นบุกเบิกที่นำเอาวัฒนธรรมตะวันออกเข้ามาในหมู่ชาวตะวันตก ในหนังสือจะสอนเทคนิคการปั้นเครื่องปั้นดินเผาตามฉบับชาวญี่ปุ่น

Tsugiyoshi Doi (1977) เขียนหนังสือ “Momoyama decorative painting” กล่าวถึงภาพพิมพ์ต่างๆที่ปรากฏในสมัยโมะโมะยะมะ และมีภาพที่ชั้นสูงเข้าร่วมพิธีชงชาซึ่งถ้วยชาที่ถือนั้นเป็นเครื่องถ้วยในตระกูลราคู

The Kyushu Ceramic Museum (1987) เขียนหนังสือ “The Kyushu Ceramic Museum collection” กล่าวถึง การจัดแสดงเครื่องปั้นดินเผาของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยโบราณมากกว่า 1,000 ชิ้น พร้อมทั้งมีภาพประกอบให้ศึกษา ทั้งนี้มี เครื่องปั้นดินเผาราคูปรากฏอยู่ด้วย

Kichizaemon Raku (2001) เขียนหนังสือ “Japanese Tea Ceremony Ceramics Book Raku Elucidation” เป็นหนังสือที่พาไปยังจุดเริ่มต้นของเครื่องถ้วยรากลูในอดีตและเล่าถึงการสืบทอดตระกูลรากลูกันต่อมาเป็นรุ่นๆ ซึ่งทำให้มีรูปแบบเครื่องถ้วยรากลูที่สวยงามแตกต่างกันออกไปมากมายจนถึงปัจจุบัน

Steven Branfman (2008) เขียนหนังสือ “Mastering Raku” เล่าประวัติความเป็นมาของเครื่องถ้วยรากลูตั้งแต่อดีตและเสนอเทคนิคในการทำเครื่องถ้วยรากลูรูปแบบต่างๆ แนะนำชนิดของดินที่ควรนำมาปั้น รวมถึงแนะนำการสร้างเตาเผาเครื่องถ้วยรากลูด้วยตนเอง โดยมีการรวบรวมรูปแบบมาให้ชมจากที่ต่างๆทั่วโลก ศิลปินที่อยากจะเริ่มฝึกปั้นเครื่องถ้วยรากลูควรมีหนังสือเล่มนี้ไว้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและต่อยอดความคิดสร้างสรรค์

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครื่องถ้วยของจีน

เดชา ตั้งสีฟ้า (2545) เขียนหนังสือ “วิถีแห่งผู้นำเซ็น” ในหนังสือมีการรวบรวมคำสอนของพุทธศาสนาเซนสายจีน(หรือที่เรียกว่า ลัทธิ ฉาน) ทางการเมือง สังคม และจิตวิทยา คำสอนเหล่านี้เป็นของอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญทางธรรมสายเซ็นในสมัยราชวงศ์ซ่ง ระหว่างคริสตวรรษที่ 10-13

Robert Lockhart Hobson (1962) เขียนหนังสือ “the wares of the Ming Dynasty” อธิบายและแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของเครื่องถ้วยจีน ในสมัยราชวงศ์หมิง ซึ่งข้อมูลที่ผู้เขียนนำมาเล่าอ้างอิงมาจากแหล่งข้อมูลในประเทศจีนและจากการบันทึกของชาวยุโรปที่เข้ามาเยี่ยมเยียนจีนในสมัยราชวงศ์หมิง

Robert Lockhart Hobson (1982) เขียนหนังสือ “The Art of the Chinese Pottery An illustrated survey” จุดมุ่งหมายที่ผู้เขียน เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นเพื่อรวบรวมภาพตัวอย่างเครื่องถ้วยที่ดี

ที่สุดของจีน จำนวน 180 ภาพและอธิบายถึงเทคนิคการทำเครื่องถ้วยที่ซับซ้อนขึ้นเมื่อยุคสมัยเริ่มเปลี่ยนผ่าน

Portrait Canvas Bond Studio (1991) เขียนหนังสือ “Art and Pottery” มีการกล่าวถึงการ
ทำเครื่องถ้วยจีนในราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง อีกทั้งยังมีภาพเครื่องถ้วยจีนให้เห็นถึงความแตกต่างของ
แต่ละราชวงศ์

S.J.Vainker (2005) เขียนหนังสือ “Chinese pottery and porcelain” เป็นหนังสือที่ศึกษา
เกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาของจีนแบบสมบูรณ์ โดยมีการอธิบายถึงเครื่องปั้นดินเผาในแต่ละราชวงศ์ อีกทั้ง
ยังกล่าวถึงความมั่งคั่งของประเทศจีนที่ได้รับจากอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงแนวทางการวิเคราะห์ศิลปะและรูปแบบ
ที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคุในยุคอะซุชิโมะโมะยะมะในประเทศญี่ปุ่นและเครื่องถ้วยคล้ายราคุในสมัย
ราชวงศ์หมิงในประเทศจีน โดยผู้วิจัยได้ยกผู้ที่เป็นต้นสายการทำเครื่องถ้วยราคุคือ โจจิโร่ซึ่งได้รับอิทธิพล
มาจากอาเมะ ผู้เป็นพ่อที่เป็นชาวจีน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในสมัยอะซุ
ชิโมะโมะยะมะซึ่งเป็นยุคเริ่มต้นของเครื่องถ้วยราคุและประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์หมิงซึ่งมีเครื่องถ้วย
คล้ายราคุ มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์อิทธิพลและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินโจ
จิโร่อีกด้วย

ส่วนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคุ ระบุว่ามีมาตั้งแต่สมัยอะซุชิโมะโมะ
ยะมะในประเทศญี่ปุ่นและในราชวงศ์หมิงในประเทศจีน โดยในประเทศญี่ปุ่นผู้ที่ริเริ่มทำคือ โจจิโร่ ช่าง
กระเบื้องในยุคนั้นแต่กลายมาเป็นศิลปินด้านการทำเครื่องถ้วยราคุหลังจากได้ทดลองนำดินที่ขุดจากการ
สร้างปราสาทจูกาคุโตมาปั้นจนกลายเป็นเครื่องถ้วยเคลือบสีดำหรือใช้ชื่อว่าเครื่องถ้วยราคุได้สำเร็จ

อนึ่ง การศึกษาเกี่ยวกับศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยราคุ ยังไม่มีผู้ใดศึกษาอิทธิพลและแรง
บันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินโจจิโร่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษา “ศิลปะที่ปรากฏบนเครื่อง
ถ้วยราคุ” เพื่อทราบถึงอิทธิพลที่มีผลต่อการสร้างรูปแบบเครื่องถ้วยเคลือบสีดำที่ศิลปินโจจิโร่ได้สร้าง

บทที่ 3

วัฒนธรรมการดื่มชาและกำเนิดเครื่องถ้วยชาม

การดื่มชาและพิธีชงชาของชาวญี่ปุ่นนั้นมีความเป็นมายาวนานหลายร้อยปี โดยมีบันทึกว่าชาได้รับอิทธิพลมาจากจีนและมีการนำเข้าสู่ญี่ปุ่นโดยคณะทูตในสมัยนาระ (ราวศตวรรษที่ 8) แต่เริ่มแพร่ในสมัยคามุระและสมัยมุโรมาจิ (ราวศตวรรษที่ 12-15) ซึ่งคาดว่าคณะสงฆ์ในนิกายมหายานได้เริ่มแบบแผนการดื่มชาในวัดเซน โดยจะดื่มชาไปพร้อมกับการปฏิบัติธรรม จากนั้นจึงแพร่หลายสู่ราชสำนักในหมู่สายนักรบและขุนนางชนชั้นสูงเพื่อต้อนรับแขกผู้มาเยือน ต่อมา เซน โนะ ริคิว ก็ได้แสดงแบบแผนของพิธีชงชาขึ้นมาจนได้รับการยอมรับเป็นอย่างยิ่งในสมัยนั้น นับตั้งแต่นั้นพิธีชงชาก็กลายเป็นพิธีที่ประณีตงดงามจนถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวญี่ปุ่นที่ไม่ว่าชนชาติใดที่พบเห็นก็อยากที่จะรู้จักที่มาและลิ้มลองรสชาติของชาเขียวจากพิธีชงชานี้สักครั้ง (ชวลิตวิทย์, 2558)

3.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมการดื่มชาของญี่ปุ่น

พิธีชงชาญี่ปุ่นเริ่มขึ้นในราว ค.ศ.1191 โดยพระภิกษุนามว่า เอไซ (明菴栄西) ขณะที่ท่านได้ไปศึกษาพุทธศาสนานิกายเซนที่ประเทศจีน ท่านสังเกตเห็นว่าการดื่มชาเขียวเป็นวิธีที่ปฏิบัติในระหว่างการปฏิบัติธรรม ท่านจึงได้เล็งเห็นถึงคุณประโยชน์ของชาเขียว จึงได้นำกลับมาปลูกที่บริเวณเกาะคิวชู (九州) ประเทศญี่ปุ่น และเขียนตำรา คิชซา โยโจกิ (喫茶養生記) มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพทางกายและทางใจ จึงทำให้เกิดพิธีชงชา (茶の湯) เกิดขึ้นและเผยแพร่ไปยังชนชั้นขุนนาง นักรบซามูไรและพ่อค้าที่ร่ำรวย

พิธีชงชาแบบญี่ปุ่นวิวัฒนาการมากกว่าศตวรรษ โดยอาจารย์ด้านชาหลาย ๆ ท่าน ซึ่งพระภิกษุเซน โนะริคิว (千利休) เป็นอาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านการชงชาที่สุดในศตวรรษที่ 15 และเป็นผู้กำหนดแบบแผนพิธีชงชาแบบญี่ปุ่นขึ้น พิธีการนี้ได้รับอิทธิพลและแนวความคิดของพุทธศาสนานิกายเซน และยังคงสืบทอดกันมาจากร้อยปี โดยการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์

พิธีชงชาหรือ “ชะโด (茶道)” ไม่ใช่เพียงการชงชาเพื่อดื่มสร้างความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังหมายถึงพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์โดยการผสมผสานเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติตามอิทธิพลของพุทธศาสนานิกายเซน หัวใจแท้จริงของพิธีชงชาคือ “ความพอใจในความสันโดษอย่างเคร่งครัดและความสมถะ” ขณะที่กำลังชงชาจะมีการเคลื่อนไหวที่เต็มไปด้วยสมาธิและความอ่อนน้อม ดังนั้นเพื่อ

ความเป็นสุนทรีย์วิถีแห่งชา บรรยากาศในการชงชาจึงถูกจัดด้วยความงามของศิลปะแห่งธรรมชาติทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ในการชงชา เครื่องตกแต่งบริเวณพิธี เช่น การจัดดอกไม้ สถาปัตยกรรมญี่ปุ่น การจัดสวน และเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ดังนั้นเมื่อมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา ชะโด (茶道) หรือ พิธีชงชา จึงถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เคร่งครัด มีพิธีรีตอง ตั้งแต่ท่าทางการนั่ง การจับเครื่องมือ การตักน้ำ ไปจนถึงการดื่ม จึงมีสถาบันที่สอนพิธีชงชาโดยเฉพาะ

ภาพที่ 1 บรรยากาศภายในห้องประกอบพิธีชงชา

ที่มา: mai-ko.com (ม.ป.ป.)

ขั้นตอนคร่าว ๆ ในพิธีชงชานั้นจะเริ่มจากการเชิญแขกเข้าสู่ห้องชงชา ซึ่งจะจัดแบบเรียบง่าย ขนาดไม่ใหญ่มากนัก มีของตกแต่ง เช่น แจกันดอกไม้แบบญี่ปุ่น ภาพแขวนประดับผนัง พื้นห้องปูด้วยเสื่อทาทามิ (畳) บริเวณพื้นมีส่วนที่ทำเป็นช่องเล็กๆ สำหรับวางเตาและหม้อต้มน้ำร้อนสำหรับชงชา จากนั้นผู้ดำเนินการชงชาที่สวมชุดกิโมโนสวยงามจะนั่งอย่างสงบนิ่ง เริ่มเซ็ดถ้วยชาอย่างช้า ๆ ใช้ช้อนตักผงชา เขียวใส่ถ้วย ตามด้วยการตักน้ำร้อนจากหม้อ ใช้ที่คนชาคนเบาๆ และตีแรงขึ้นจนคล้ายการตีไข่ให้ชาขึ้นฟอง เมื่อได้ที่ก็จะยกถ้วยชาขึ้นหมุนประมาณ 3 ครั้ง โดยหมุนให้ด้านที่มีลวดลายออกไปด้านนอก แล้ววางไว้ด้านหลังผู้ดื่ม ผู้ดื่มจะโค้งเล็กน้อย พร้อมยื่นมือขวาจับถ้วยชาขึ้นวางบนฝ่ามือซ้าย หมุนถ้วยชาตามเข็มนาฬิกา แล้วยกขึ้นดื่มภายใน 3 ครั้งจนหมด ว่ากันว่าครั้งสุดท้ายนั้นต้องดื่มให้มีเสียงดังๆ เป็นการแสดงถึงมารยาทและความชื่นชอบในรสชาติของชา เมื่อดื่มเสร็จแล้ว ก่อนผู้ดื่มวางถ้วยชาลง จะหมุนด้านที่มีลวดลายกลับไปเช่นเดิม ซึ่งอาจมีการพูดคุยกันถึงความงามของถ้วยชา ไปจนถึงการจัดแต่งห้องและบรรยากาศต่าง ๆ ถือเป็นมารยาทที่พึงามในการดื่มชา และหากเป็นพิธีตามแบบโบราณที่ค่อนข้างเคร่งครัดและเป็นทางการแล้ว ทุกท่วงท่าตั้งแต่เริ่มต้นจนจบจะต้องสง่างาม นิ่งสงบ เพราะถือเป็นพิธีการอันศักดิ์สิทธิ์ในลัทธิเซน (ภาพที่ 1)

3.2 เครื่องถ้วยราคา

3.2.1 ประวัติของเซนโนะริกิว หากจะกล่าวถึงพิธีชงชา หรือ แม่แต่รากเหง้าของแนวความคิดในการออกแบบห้องและเครื่องถ้วยที่ใช้ในพิธีชงชา นี้ คงไม่อาจละเลย เซนโนะริกิว ไปได้ เซนโนะริกิว (ภาพที่ 2) เกิดราว ค.ศ. 1522 ที่เมืองซาไค (堺市 / Sakai-shi) ปัจจุบันคือเมืองโอซากะ (大阪市/ Osaka) บิดาของเขาเป็นเจ้าของโกดังใหญ่นามว่าทานาคะ โยเฮ (田中与兵衛/ Tanaka Yohei) และชื่อในวัยเด็กของริกิวคือ โยชิโร(義朗/ Yoshiro) ในวัยหนุ่มเขาเริ่มศึกษาเกี่ยวกับชา โดยผ่านคิตามูกิ โดชิน ซึ่งเป็นชาวเมืองซาไค และเมื่อตอนริกิวอายุ 19 ปี โดชินแนะนำให้เขาเริ่มเรียนรู้เรื่องชากับทากิโนะจู (武野 紹鷗/Takeno Joo) เป็นผู้ที่ทำให้ริกิวเห็นถึงความสวยงามของ “วาบิ” ในพิธีชงชา และเมื่อริกิวอายุราว 21 ปี (ค.ศ.1543) ได้แต่งงานกับโฮชิน เมียวจู จากนั้นเริ่มเข้ามาศึกษาและฝึกฝนเซนที่วัดไดโทกุจิ (大徳寺/Daitokuji) ในเมืองเกียวโต

ในปีค.ศ.1579 ตอนริกิวอายุได้ 58 ปี ได้เป็นหัวหน้าเรื่องชา ให้กับโชกุนโอดะ โนบุนางะ (織田 信長 / Oda Nobunaga) แต่ต่อมาโนบุนางะเสียชีวิต จึงได้มาเป็นหัวหน้าเรื่องชาของโชกุนโทโยมิ ฮิเดโยชิ (豊臣 秀吉/ Toyotomi Hideyoshi) และมีความสนิทสนมกับฮิเดโยชิอย่างรวดเร็วและเข้าสู่แวดวงคนสนิทของฮิเดโยชิ ริกิวจึงได้กลายมาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลด้านพิธีชงชามากที่สุดในปีค.ศ.1585

ภาพที่ 2 รูปเหมือน เซนโนะริกิว ผลงานของ โทฮากุ ฮาเซคาวะ (Tohaku Hasegawa)

ที่มา: revolv.com (ม.ป.ป.)

3.2.2 เครื่องถ้วยราคู (楽焼 /raku-yaki) เป็นภาชนะดินเผาประเภทหนึ่งที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ใช้สำหรับพิธีชงชา ผลิตโดยการขึ้นรูปด้วยมือและนำไปเผาไฟที่อุณหภูมิต่ำแล้วนำออกมาตากให้เย็นตัวลงอย่างรวดเร็วจึงเกิดผิวสัมผัสอันเป็นเอกลักษณ์

เครื่องถ้วยราคูผลิตขึ้นครั้งแรกในราวปีคริสต์ศักราช 1589 โดยพระภิกษุนามว่า เซนโนะริกคิว (千利休/ Sen no Rikyu) ได้ร่วมมือกับ “ทานากะ โจจิโร่ (長次郎/Tanaka Chojiro)” ที่แต่เดิมที่เป็นช่างกระเบื้องทำหลังคา ช่วยทำเครื่องถ้วยชาตามแนวคิดของตน เนื่องจากพระภิกษุเซนโนะริกคิวอยากได้ถ้วยชาที่เรียบง่ายและเหมาะสมกับงานเลี้ยงน้ำชาในช่วงที่ก่อสร้างปราสาทจูกูได (聚楽第/ Jurakudai) ที่เมืองเกียวโต (京都市 / Kyoto) โจจิโร่จึงได้ใช้ดินที่ขุดขึ้นมาจากการสร้างปราสาทจูกูไดมาปั้นถ้วยชา และในที่สุดก็สำเร็จกลายมาเป็นเครื่องถ้วยเคลือบสีดำ ที่เรียกว่า “เครื่องถ้วยราคู (楽焼)”

ในเบื้องต้นมีผู้สันนิษฐานว่าเครื่องถ้วยราคูนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากจีนอีกทีหนึ่ง เนื่องจากว่าพ่อของทานากะ โจจิโร่ เป็นชาวจีนและเป็นผู้ชำนาญในการทำกระเบื้องและเครื่องถ้วย ซึ่งผลงานที่มีชื่อเสียงของอาเมะยะหรือพ่อของทานากะ โจจิโร่ คือ เครื่องถ้วยเหอหนานสามสี (華南三彩) ซึ่งเป็นเครื่องเคลือบเนื้ออ่อน แต่น้ำเคลือบมีความแข็งแรง ทนทาน (กินกับตี, 2559)

3.3 วาปี - ซะบิ (侘-寂/wabi-sabi)

ต้นกำเนิดของวาปี - ซะบิ เริ่มมาจากพิธีชงชา จุดเริ่มต้นของพิธีชงชาเริ่มขึ้นจากพระภิกษุ นิกายเซน 2 รูป หนึ่งคือพระภิกษุจูกุ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ 15 ในสมัยนั้นคนญี่ปุ่นโดยเฉพาะกลุ่มราชวงศ์และผู้มีตำแหน่งสูงรับเอาวัฒนธรรมการดื่มชามาจากประเทศจีน และชื่นชอบการดื่มชาชมพระจันทร์โดยใช้ถ้วยชาชุดดื่มกันในห้องหรือบริเวณระเบียงที่มีการตกแต่งอย่างหรูหรา แต่พระภิกษุจูกุ สอนลูกศิษย์ให้ลองชื่นชมพระจันทร์เพียงครึ่งเสี้ยวและใช้ถ้วยชาที่ปั้นจากดินแทน เพื่อคงความงามของธรรมชาติ ดื่มด่ำกับสิ่งเรียบง่ายได้อย่างมีความสุข ศตวรรษต่อมา พระภิกษุเซนโนะริกคิว ปรมาจารย์ด้านพิธีการชงชาที่รับใช้โชกุนโอดะ โนบุนางะและโชกุนโทโยมิ ฮิเดโยชิ ได้ออกแบบห้องชงชาให้มีขนาดกะทัดรัด และว่ากันว่าห้องชงชานขนาดเท่ากับเสื่อทาทามิแค่ 2 ผืนเท่านั้น มีการตกแต่งอย่างเรียบง่าย อุปกรณ์ที่ใช้ชงชาเขียวก็มีเพียงแค่ก้นน้ำเล็กๆ กระบวยตักน้ำและไม้ตีชาเขียวทำจากไม้ไผ่และถ้วยชาที่

ปั้นด้วยมือ พระภิกษุริกวินไม่ต้องการให้ไปสนใจเรื่องการตกแต่งห้องหรือการทำพิธีกรรมใหญ่โต เพราะเมื่อมาตีมหา ถึงถ้วยชาจะไม่สวยงาม ห้องจะไม่กว้าง แต่ซาก็ทำหน้าที่ของตัวเองได้

วาปี - ชะปิเป็นแนวคิดของศาสนาพุทธนิกายเซนและประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ ”วาปี” และ “ชะปิ” คำว่า “วาปี (詫)” หมายถึงความไม่สมบูรณ์แบบหรือความเรียบง่ายไม่สวยจนเด่น ส่วนคำว่า “ชะปิ (寂)” หมายถึงความไม่จีรังของสรรพสิ่งและความผูกพันตามธรรมชาติที่ต้องเกิดขึ้นอย่างเลี่ยงไม่ได้ (รังสิณี, 2561)

บทที่ 4

การสร้างสรรคผลงานของศิลปินโจจิโร่

โจจิโร่ได้เรียนรู้การทำกระเบื้องและเครื่องถ้วยจากพ่อของตนโดยตรง อาจกล่าวได้ว่าเครื่องถ้วยของญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลมาจากจีนโดยตรง แต่มีการปรับเปลี่ยน วัสดุและรูปแบบตามฉบับของญี่ปุ่นเองโดยพบผลงานของโจจิโร่มีอยู่ด้วยกัน 3 แบบ คือ โองุโระ,โตโยโบ และฮาจิอิรากิ (大黒・東陽坊・鉢開) ซึ่งเครื่องถ้วยแต่ละแบบจะมีความเรียบง่ายตามฉบับพุทธศาสนานิกายเซนถือเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องถ้วยราคาในยุคแรก

ภาพที่1 โองุโระ (大黒/Oguro)

ที่มา: tiinatao.wordpress.com (2559)

4.1 โองุโระ

เป็นเครื่องถ้วยราคาสีดำที่กล่าวกันว่าเป็นถ้วยชาที่ดีที่สุดของศิลปินโจจิโร่ ในสมัยยุคโมโมยะมะ (1516-1592) รูปลักษณะของเครื่องถ้วยราคาโองุโระให้ความรู้สึกเรียบง่ายแต่ดูแข็งขันจากภายใน แต่ถือว่าไม่มีความโดดเด่นใดๆด้วยพื้นผิวที่ขรุขระและรูปทรงที่ไม่สมมาตรทำให้แทบจะไม่มีใครรู้สึกถึงความงามของเครื่องถ้วย ตรงฐานของถ้วยชาเหมือนกับโดนัทซึ่งมีขนาดเล็กและแนบติดกับตัวถ้วยชามากเกินไปจนเกือบมองไม่เห็นฐานและหากสังเกตบนพื้นผิวของถ้วยชาจะเห็นเหมือนรอยแผลขนาดเล็กหรือรอยขีดข่วนเล็กน้อยซึ่งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากกระบวนการเผาที่อุณหภูมิต่ำ ถ้วยชาโองุโระนั้นสอดคล้องกับความงามแบบดั้งเดิมของพิธีชงชา

ภาพที่2 โตโยโบ (東陽坊/Toyobo)

ที่มา: tiinatao.wordpress.com (2559)

4.2 โตโยโบ

เป็นเครื่องถ้วยรakuสีดำที่ศิลปินโจจิโรปั่นขึ้นเนื่องจากได้รับมอบหมายจากภิกษุเซนโนะริกิว (~1589) ที่จะนำถ้วยชานี้ไปเป็นของกำนัลให้แก่เพื่อนที่ชื่อโตโยโบ อาศัยอยู่ที่วัดชินเนียวโด (真如堂/Shinnyodo) ในเมืองเกียวโต ชื่อเครื่องถ้วยรakuชนิดนี้จึงใช้ชื่อของเพื่อนที่ภิกษุเซนโนะริกิวจะมอบให้ ลักษณะของถ้วยชาชนิดนี้มีสีดำซึ่งนำดินมาจากการสร้างปราสาทจูกุได ตัวกล่งที่ใส่เครื่องถ้วยมีอักขระ 3 ตัว คือ “東陽坊” อ่านว่า โตโยโบ ตัวถ้วยชามีการเคลือบด้วยเหล็กที่ได้จากหินสีดำที่พบในแม่น้ำคาโมะ (鴨川/Kamo-gawa) ในเมืองเกียวโต จากนั้นมีการนำไปตากให้แห้งในที่โล่งและเคลือบด้วยเหล็กที่ได้จากหินสีดำอีกครั้ง แล้วจึงนำไปเผาที่อุณหภูมิ 1,000 °C จากนั้นรับนำถ้วยชามาจากเตาและทำให้เย็นอย่างรวดเร็วจะทำให้ถ้วยชามีความดำและเงา ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของถ้วยชาชนิดนี้

ภาพที่ 3 ฮาจิอิรากิ (鉢開/Hachibiraki)

ที่มา: tiinatao.wordpress.com (2559)

4.3 ฮาจิอิรากิ

เป็น 1 ในเครื่องถ้วยราคาต่ำจากทั้ง 3 แบบที่ปั้นโดยศิลปินโจจิโร่ เป็นถ้วยชาที่ไม่มีใครพบหลักฐานแน่นอนว่าได้รับแรงบันดาลใจมาจากอะไร แต่พบในราวๆปีค.ศ. 1589 เฉกเช่นเดียวกับโองุโระ และ โตะโยโบ ใช้การขึ้นรูปด้วยมือและมีการเพิ่มลักษณะพิเศษตรงกลางถ้วยให้มีส่วนเว้าเข้าไป ซึ่งมีความแตกต่างจากเครื่องถ้วยทั้ง 2 แบบที่กล่าวมา แต่โดยรวมยังแสดงให้เห็นถึงความงดงามแบบ วาปี - ซะบิกกล่าวคือ ความงามแบบไม่สมบูรณ์ และ มีความหมายโดยนัยว่าทุกอย่างบนโลกไม่มีอะไรที่จีรังยั่งยืน

จึงสรุปได้ว่าเครื่องถ้วยราคาของโจจิโร่ทั้ง 3 แบบ นั้นต่างได้รับแรงบันดาลใจมาจากสิ่งที่แตกต่างกัน อาจจะมีรูปทรงที่แตกต่างกันไปบ้างตามวาระ และ โอกาสที่ใช้ แต่จุดหมาย คือ ปั้นเครื่องถ้วยราคาให้มีความเรียบง่าย และ งดงามตามวิถีเช่น อีกทั้ง ยังคงสามารถใช้ในพิธีชงชาได้เหมือนกัน

บทที่ 5

บทสรุป

5.1 สรุปผลการศึกษา

ศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยรากลูที่ศิลปินโจจิโระได้สร้างสรรค์ออกมานั้นมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามวาระ และ โอกาสต่างๆของขุนนางชนชั้นสูงที่มักจะมีการเข้าร่วมพิธีชงชาเพื่อปราศรัยและปรึกษาหารือกัน ในพิธีชงชาจำเป็นจะต้องมีถ้วยชาเพื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีรู้สึกถึงความพิถีพิถันในการจัดพิธีชงชาขึ้นขึ้นมา จากการศึกษาเมื่อกล่าวถึงเครื่องถ้วยรากลู ผู้ที่ได้หยิบจับจะต้องจับอย่างเบามือเพราะเมื่อได้หยิบจับตัวเครื่องถ้วยรากลูจะให้ความรู้สึกถึงความเปราะบางและอาจจะแตกเป็นฝุ่นทรายได้ แต่ความหนาของเครื่องถ้วยก็ทำให้รู้สึกถึงความสุภาพนุ่มนวล เมื่อยกจรดปากและดื่มชาเข้าไป กลับให้สัมผัสที่รับเข้ากับริมฝีปากได้อย่างดี จนไม่รู้สึกรู้สึกถึงความหนาและความสากของเครื่องถ้วยแม้แต่น้อย นอกจากนี้ อิทธิพลที่มีต่อผลงานของศิลปินโจจิโระนั้นก็ได้รับมาจากผู้เป็นพ่อนามว่า “อาเมยะ” ซึ่งเป็นชาวจีนแต่กำเนิด นั่นอาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลในการออกแบบเครื่องถ้วยรากลูมีการรับอิทธิพลมาจากประเทศจีนและมาปรับเปลี่ยนตามรสนิยมของตนเอง

ส่วนด้านแนวคิดศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยรากลูมีความชัดเจนในตัวเครื่องถ้วยเองว่ายึดหลักตามพุทธศาสนานิกายเซน กล่าวคือ มีความเรียบง่าย ไม่หวิ้อหว่า และ ไม่ฟุ่มเฟือย เป็นเพียงถ้วยชาสีดำสนิทจากดินที่ขุดมาจากปราสาทจูกูโดยปราศจากการตกแต่ง การขึ้นรูปเครื่องถ้วยรากลูก็ใช้เพียงมือเปล่าเท่านั้น ทำให้รูปทรงค่อนข้างบิดเบี้ยวซึ่งแสดงให้เห็นถึงคำสอนของศาสนานิกายเซน นั่นคือ “บนโลกนี้ไม่มีอะไรที่สมบูรณ์แบบ” และ บนพื้นผิวของเครื่องถ้วยรากลูนั้นก็มีความเปราะบางหากไม่ระมัดระวังอาจจะทำให้เป็นรอยได้โดยง่ายซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงคำสอนของศาสนานิกายเซนอีกเช่นกัน นั่นคือ “ความไม่จีรังของสรรพสิ่งบนโลก”

5.2 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการศึกษาสารนิพนธ์ครั้งต่อไป

1. มีข้อจำกัดในการสืบค้นข้อมูล เนื่องจากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยระคุในสมัยของศิลปินโจจิโร่มีข้อมูลไม่เพียงพอ จึงต้องสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ที่เชื่อถือได้ในอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม

2. อ้างอิงข้อมูลจากหนังสือหรือเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ หรือ ศึกษางานศิลปะของศิลปินโจจิโร่ และ นำมาประกอบการวิเคราะห์หาหลักฐานว่าศิลปินโจจิโร่ได้รับแรงบันดาลใจและอิทธิพลในการสร้างสรรค์ผลงานมาจากอะไร รวมถึงมีการศึกษาเพิ่มเติมและมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การศึกษา

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสารตีพิมพ์ภาษาไทย

คนธากรณ์ เมียร์แมน. (2549). **เครื่องปั้นดินเผา รากุ RAKU**. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คนธากรณ์ เมียร์แมน. (2552). **เครื่องปั้นดินเผา รากุ RAKU**. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดชา ตั้งสีฟ้า. (2545). **วิถีแห่งผู้นำเซ็น**. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

ทิววัฒน์ ภัทรกุลวณิช. (2532). **การปล่อยวางอย่างเซ็นในเทคนิครากุ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

สาขาทัศนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เลนนาร์ด โคเรน. (2550). **วะบิ-ชะบิ สำหรับศิลปิน นักออกแบบ กวี & นักปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่2.

กรุงเทพมหานคร : สวนเงินมีมา.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2558). **9 พุทธ 9 เต้า 9 เซ็น**. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพมหานคร : มติชน.

หนังสือและเอกสารตีพิมพ์ภาษาต่างประเทศ

Christopher Tyler and Richard Hirsch. (1975). **Raku: Techniques for Contemporary**

Potters. New York : Watson-Guptill.

Hugo Munsterberg. (1964). **The ceramic art of Japan : a handbook for collectors**.

Rutland, Vt. : Charles E. Tuttle.

Portrait Canvas Bond Studio. (1991). **Art and Pottery**. Bangkok : Portrait Canvas Bond Studio.

Robert Lockhart Hobson. (1962). **The wares of the Ming Dynasty**. Rutland, Vt. : C.E. Tuttle.

Robert Lockhart Hobson. (1982). **The Art of the Chinese Pottery An illustrated survey**. New York : Dover.

S.J.Vainker. (2005). **Chinese pottery and porcelain**. London : British Museum Press.

Kichizaemon Raku. (2001). **Japanese Tea Ceremony Ceramics Book Raku Elucidation**.

Unknown.

Steven Branfman. (2008). **Mastering Raku**. New York : Lark Books.

The Kyushu Ceramic Museum. (1987). **The Kyushu Ceramic Museum collection**. Tokyo : The Kyushu Ceramic Museum.

Tsugiyoshi Doi. (1977). **Momoyama decorative painting**. New York : Weatherhill.

Wendell Cole. (1967). **Kyoto in the Momoyama period**. Norman : University of Oklahoma Press.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กัมปนาท. (2557). “**วิถีแห่งชา**.” เข้าถึงเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2561. เข้าถึงได้จาก

www.gotoknow.org/posts/576413

- กินกับตี. (2559). “**สองตระกูลราคุ.**” เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2561.เข้าถึงได้จาก
www.kinkabtee.wordpress.com/2016/07/27/สองตระกูลราคุ-ตอนที่-๑/
- ชวัลวิทย์ ศิลารักษ์. (2558). “**การดื่มชาและการชงชาของชาวญี่ปุ่น.**” เข้าถึงเมื่อ 24 มีนาคม 2562.
เข้าถึงได้จาก www.worldcivil14.blogspot.com/2015/12/blog-post_14.html
- ปอ เปรมสำราญ. (2561). “**วิถีแห่งวะบิ-ซะบิ.**” เข้าถึงเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2561.เข้าถึงได้จาก
www.themomentum.co/wabi-sabi/
- ยามาซากิ. (2554). “**การดื่มชาของชาวญี่ปุ่น.**” เข้าถึงเมื่อ 24 มีนาคม 2562.เข้าถึงได้จาก
www.52010113278g14.blogspot.com/2011/01/blog-post_7902.html
- รังสิณี ไชยคุณ. (2561). “**วาบิซาบิ คืออะไรหนอ ?.**” เข้าถึงเมื่อ 24 มีนาคม 2562.เข้าถึงได้จาก
www.kiji.life/wabisabi/
- Raku-Yaki. (n.d.). “**Raku Generations.**” เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2561.เข้าถึงได้จาก
www.raku-yaki.or.jp/e/museum/collection/index.html
- Revolvy. (n.d.). “**Sen no Rikyu.**” เข้าถึงเมื่อ 4 เมษายน 2562.เข้าถึงได้จาก
www.revolvy.com/page/Sen-no-Riky%C5%AB
- Shouraku. (2556). “**Choujirou.**” เข้าถึงเมื่อ 4 เมษายน 2562.เข้าถึงได้จาก
www.shouraku.jp/en/choujirou/
- Tingran Tao. (2559). “**A Bowl of Japanese Aesthetic and Elite Culture.**” เข้าถึงเมื่อ 4

เมษายน 2562.เข้าถึงได้จาก www.tiinatao.wordpress.com/2016/04/18/raku-tea-ware-a-bowl-of-japanese-aesthetic-and-elite-culture/

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวณัฐพานีย์ แขวงเมืองปักข์
วัน เดือน ปี เกิด	3 กันยายน 2538
สถานที่เกิด	นครปฐม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	35/225 ถ.เลียบบฯฝั่งเหนือ แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กรุงเทพฯ 10160
ประวัติการศึกษา	
2558 – ปัจจุบัน	ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ คณะอักษรศาสตร์ สาขาเอเชียศึกษา ภาษาเลือกญี่ปุ่น
2551- 2556	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสุคนธ์วิทย์ จังหวัดนครปฐม สายวิทย์ - คณิต